

УДК 74102.я7

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО-ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ

Пинзеник Олена Мафтеївна,
м.Мукачеве

У статті визначені особливості організації фахової підготовки майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку екологічно доцільної поведінки.

Ключові слова: екологічно доцільна поведінка, екологічна культура, підготовка спеціалістів.

Зміни в сучасному суспільстві, інтенсивні техногенні зміни, що негативно впливають на стан довкілля, вимагають актуалізацію підходів до формування в молодого покоління нового екологічного мислення, екологічно доцільної поведінки.

Обов'язковими компонентами системи національного виховання і освіти в Україні є формування компетентності дитини у сфері «Природа», що є передумовою становлення цілісності особистості. Саме дошкільний вік є періодом становлення особистості дитини, коли приймаються певні норми і зразки поведінки, формуються ціннісні орієнтації на основі власних потреб і мотивів. За Базовим компонентом дошкільної освіти метою розвитку і виховання особистості дитини через сферу життєдіяльності «Природа» є формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвиток практичних умінь, дбайливого ставлення до її компонентів [2]. Отже, досягнення рівня екологічного стилю мислення та гармонійного розвитку особистості є критерієм ефективності організації всього навчально-виховного процесу в дошкільному закладі.

Важливу роль у вирішенні даної проблеми відіграє систематичне планомірне формування життєвої компетентності дитини досвідченими педагогами-спеціалістами, які б володіли вмінням організації цілеспрямованої педагогічної роботи з виховання у дітей відповідального ставлення до об'єктів та явищ

природи, а також з формування елементарних навичок самозахисту дитини у природному довкіллі з метою збереження свого життя та здоров'я.

Проблеми екологічного виховання та формування екологічної культури підростаючого покоління були предметом досліджень як класиків педагогічної думки (В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін.), так і сучасних учених (О.Бараш, Я.Габеv, С.Дерябо, А.Кузьмінський, В.Ясвін та ін.), методистів (Н.Байбара, О.Біда, Н.Коваль, Г.Пустовіт, В.Химинець та ін.).

Концепція та психолого-педагогічні дослідження підготовки педагогів до формування особистості засобами природи висвітлені в працях вчених: Г.Марочко, З.Плохій, Б.Андрієвського, Н.Лисенко, Н.Горопахи, Н.Яришевої та ін. Так, зокрема, Н.Лисенко, розкриває принципи організації і керівництва екологічним вихованням дітей з використанням спостережень, пошуково-дослідницької діяльності, показує різні шляхи розвитку пізнавальних інтересів до природи.

Питання підготовки студентів до здійснення роботи з екологічного виховання піднімається Б. Андрієвським, який підкреслює, що основою єдиного еколого-орієнтовного освітньо-виховного процесу має стати глибоке усвідомлення принципу єдності людини і природи, як взаємозалежних і взаємодіючих єдиного цілого в біосфері. Щодо навчання та підготовки студентів до здійснення роботи з екологічного виховання, то вони мають носити цілісний, освітньо-виховний характер [1].

Однак, не дивлячись на широке висвітлення питань екологічного виховання підростаючого покоління, проблема екологічно доцільної поведінки у дошкільників у природному довкіллі вимагає подальшого дослідження.

Метою статті є визначення особливостей міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дошкільників.

Відповідно до мети визначено завдання, що передбачають виявлення ролі дисциплін природничого циклу у професійній підготовці майбутніх вихователів до формування у дошкільників екологічно доцільної поведінки, а також забезпечення ефективності формування ціннісного ставлення студентів до власного здоров'я та життя, до оточуючого природного середовища.

В процесі здійснення роботи з формування компетентності дитини у сфері «Природа» основним завданням вихователя є виховання у дітей свідомого ставлення до загальнолюдських та природних цінностей з метою збереження життя в природному довіллі. Саме розуміння фахівцями основних пріоритетів даної проблеми, а також активне засвоєння знань природничого характеру дозволить підготувати висококваліфікованих спеціалістів.

Особливої актуальності у зв'язку з вищезазначеними проблемами набуває питання підготовки педагогічних кадрів дошкільних навчальних закладів, здатних у повній мірі здійснювати вирішення одного з найважливіших завдань сьогодення - виховання у підростаючого покоління екологічного світогляду, осмислення та культури заради збереження природного довілля, особистого здоров'я та життя. Адже однією з головних функцій будь-якої держави є забезпечення безпеки дітей.

Цілісна підготовка педагогів-дошкільників передбачає вивчення декількох курсів природничих дисциплін, зокрема, основ природознавства та методики ознайомлення дітей з природою, технологій екологічного виховання, а також предметів, пов'язаних з екологічно-доцільною поведінкою: основ методичних знань, основ безпеки життєдіяльності (БЖД), основ екології. Саме ці предмети забезпечують усвідомлене засвоєння студентами знань про зв'язки та взаємозалежності в природі, що є основою екологічно доцільної поведінки.

Так, під час вивчення навчальних дисциплін «Основи екології» та «Основи безпеки життєдіяльності» студенти виконують завдання лабораторних, практичних робіт, переглядають документальні фільми, слайди, які демонструють дію екологічних законів, вплив небезпечних природних явищ на здоров'я та життя людей, вплив людської діяльності на природу. Істотний вплив на формування екологічних знань та вмінь має і проведення диспутів зі студентами на зазначені теми. Адже під час диспутів зростає ймовірність створення передумов (психологічних, організаційних, пошукових) для розширення екологічного кругозору та відповідальності особистості. Цьому сприяють також науково-пошукові та науково-експериментальні дослідження студентів.

Майбутній вихователь, який намагається формувати у дошкільників екологічно-доцільну поведінку, має бути відповідальним за ті знання, уміння й навички, яких набувають діти. Тому особливого значення набуває самостійна підготовка студентів, яка за своїм обсягом, значущістю та змістом повинна перевищувати ті знання, які були набуті упродовж навчання у вищому навчальному закладі.

Забезпечити ефективність самостійної діяльності студентів у навчальному процесі можливо за умови належної науково-методичної бази. Так, в процесі викладання курсу «Основи природознавства і методика ознайомлення з природою» широко використовуються розроблені посібники «Ознайомлення дошкільників з природою Закарпаття», «Дітям про природу Всесвіту», хрестоматійний та енциклопедичний матеріал. Особлива увага під час виконання самостійної роботи акцентується на підбір практичного матеріалу для роботи з дошкільниками, що сприяє засвоєнню знань про екологічно доцільну поведінку. Студенти визначають правила поведінки в природі, обґрунтовують позитивний та шкідливий вплив деяких природних факторів на життя та здоров'я людини тощо.

На заняттях з методики ознайомлення з природою студенти «програють» педагогічні ситуації, моделюють роботу з дітьми, визначають навчально-виховні завдання, метою яких є

природоохоронна освіта, формування екологічної культури дошкільників. У ході педагогічної практики студенти оволодівають вмінням складати плани і правильно обирати необхідні засоби охорони навколишнього середовища, проводити тематичні заходи, під час яких удосконалюють вміння дітей застосовувати природоохоронні знання у повсякденній діяльності.

Останнім часом з'явилась велика кількість наукових та методичних джерел, основною метою яких є не тільки висвітлення питань безпечної життєдіяльності, а й навчання молоді способам забезпечення самозахисту від шкідливого і небезпечного впливу як природного, так і антропогенного походження.

Так, деякі питання з безпеки життєдіяльності розглядаються у посібнику Ю.Я.Хотунцева "Екологія та екологічна безпека". Серед них – природні засади виникнення несприятливих екологічних ситуацій (виверження вулканів, землетруси, зсуви, повені, урагани, стихійні лиха, що завдають шкоди сільському господарству; загальні закономірності виникнення природних стихійних лих), надзвичайні екологічні ситуації, антропогенні фактори виникнення екстремальних екологічних ситуацій [5].

Новий напрям міждисциплінарних досліджень, який сформувався на стику природничих та гуманітарних наук, висвітлено у посібнику "Основи соціальної екології" В.А.Сітарова та В.В.Пустовойтова. Авторами визначено предмет соціальної екології, розкритий її категоріальний апарат, аналіз ключових соціально-екологічних проблем. Особливо представлено основні напрями прикладних соціально-екологічних досліджень (екологія поведінки, екологічна психологія, екологічна педагогіка) [4].

Оволодіння такого роду знаннями дозволяє студентам у процесі самостійної підготовки визначити основні поняття: безпека, небезпека, екологічно безпечна поведінка, а також бути обізнаними з екологічними проблемами.

Формуванню практичних умінь та навичок екологічно доцільної поведінки сприяє організація та проведення навчальної практики з природознавства. Метою практики є вивчення природи найближчого довілля, організація природоохоронної діяльності студентів. Однією з форм роботи, що проводиться з метою усвідомленого ставлення до екологічних проблем, є презентація студентами екологічних проектів, програм та моделей, змістом яких є ознайомлення дошкільників з правилами гармонійного існування людини і природи. Використання студентами певної кількості літературних джерел у процесі підготовки до презентацій, сприяє формуванню у майбутніх фахівців уміння доводити власну точку зору, а відтак і формувати педагогічний стиль мислення.

Результатом фахової підготовки студентів має стати переконливість у тому, що сформовані у дошкільників екологічні знання та уявлення будуть сприяти розвитку почуття обережності у природі, екологічного стилю мислення та екологічної культури у дітей. Відтак усвідомлення значення найважливіших цінностей людини - життя та здоров'я, а також ролі екологічно безпечної поведінки особистості у природі повинно стати основним пріоритетом у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу. Процес виховання повинен передбачати привчання особистості до позитивної екологічної поведінки і виробляти звичку до неї. Це завдання можна розв'язати у процесі конкретної екологічної діяльності, що в певних умовах сприяє виробленню вмінь, звичок, рис характеру, засобів поведінки. Цьому сприяють такі методи як привчання, вправи, доручення, виховні ситуації. Зазначені методи студенти обговорюють та аналізують під час презентацій особистих програм, диспутів, лабораторних занять.

Отже, розкриті нами особливості міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх вихователів до формування екологічно доцільної поведінки дітей ґрунтуються на активній навчальній діяльності студентів, умінні творчо мислити, формувати у них усвідомленого ціннісного ставлення до особистого здоров'я, життя та природного довілля. У подальшій роботі нами буде визначено найбільш продуктивні організаційні форми та методи роботи із студентами з проблеми формування екологічно доцільної поведінки дошкільників.

Література та джерела

1. Андрієвський Б.М. Формування екологічної культури майбутнього вчителя початкових класів / Б.М.Андрієвський // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. - №6, 2011. – С.10-13
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. - №1. - 1999. – С.6-19
3. Качинський А. Без наукових засад екобезпеку не вибудуєш/ А.Качинський, П. Загороднюк // Віче. Теоретичний і громадсько-політичний журнал. - № 1(70). - Січень. - 1998. - С.45-47
4. Ситаров В.А. Основы социальной экологии / В.А. Ситаров, В.В.Пустовойтов: Учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. заведений. - М.: Издательский центр "Академия", 2000. - 280 с.
5. Хотунцев Ю.Я. Экология и экологическая безопасность/ Ю.Я.Хотунцев: Учеб. пос. для студ. высш. уч. зав. - М., 2004. - С.318

В статье определены особенности организации профессиональной подготовки будущих воспитателей к формированию у детей дошкольного возраста экологически целесообразного поведения.

Ключевые слова: экологически целесообразное поведение, экологическая культура, подготовка специалистов.

The author of the article has paid much attention to the peculiarities of organization of professional training of future educators to the forming of ecologically-expedient behavior in preschool children.

Keywords: ecologically-expedient behavior, ecological culture, specialists' training.